

Sygn. akt I CSK 611/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 sierpnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa R., S. i Wspólnicy. Spółki komandytowej w W.
przeciwko C. G. C. C. P. Spółce z o.o.

w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 sierpnia 2011 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 5 maja 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka R., S. i Wspólnicy Sp. komandytowa w W. domagała się zasądzenia od pozwanej C. G. C. P. Sp. z o.o. w W. kwoty 213 023,51 zł z odsetkami od dnia 1 czerwca 2007 r. tytułem wynagrodzenia za świadczone jej usługi prawne. Sąd Okręgowy w dniu 30 lipca 2007 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, który następnie uchylił wyrokiem z dnia 24 czerwca 2009 r. i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 9 660 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 czerwca 2007 r., oddalając powództwo w pozostałej części. Sąd ustalił, że w 2005 r. strony zawarły ustną umowę o świadczenie przez powódkę doradztwa prawnego. Zgodnie z tą umową kancelaria R., S. i Wspólnicy Sp. komandytowa w W. reprezentowała pozwaną w postępowaniu arbitrażowym w sprawie I. o wartości przedmiotu sporu 40 640 966,05 zł, w postępowaniu sądowym w sprawie z powództwa E. T. o wartości przedmiotu sporu 32 214,35 zł oraz w sprawie ze skargi na czynność komornika. Spór między stronami dotyczył wysokości wynagrodzenia należnego powódce za świadczone usługi. Sąd Okręgowy uznał, że powódka nie udowodniła, iżby strony ustaliły sposób obliczenia wynagrodzenia przyjęty w fakturach i pozwie. Wskazał, że art. 734 § 1 i 2 k.c. przyjmuje domniemanie odpłatności zlecenia. Wobec niezgodnienia przez strony wysokości wynagrodzenia Sąd uznał za należne wynagrodzenie określone w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.), stanowiące – jego zdaniem – obowiązującą taryfę. Odwołując się do postanowień rozporządzenia Sąd Okręgowy przyznał powódce wynagrodzenie w kwocie 7 200 zł za prowadzenie sprawy w postępowaniu arbitrażowym, kwotę 2 400 zł za prowadzenie sprawy z powództwa E. T. oraz kwotę 60 zł za zastępstwo w sprawie ze skargi na czynność komornika.

Wyrokiem Z dnia 5 maja 2010 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki od powyższego orzeczenia. Apelująca zaskarżyła wyrok w części oddalającej powództwo, zarzuciła błąd w ustaleniach faktycznych, naruszenie przepisów prawa procesowego, mające jej zdaniem wpływ na wynik sprawy tj. art. 233 § 1 i 2 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. oraz naruszenie prawa materialnego tj. art. 735 § 2 k.c. i

przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Apelacyjny uznał, że nie wystąpiły zarzucane uchybienia procesowe. Zaakceptował poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne i stanowisko, zgodnie z którym powódka nie wykazała wysokości ani sposobu wyliczenia wynagrodzenia należnego jej za obsługę prawną pozwanej. Zgodził się natomiast z apelującą, że zastosowanie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r., jako podstawy ustalenia wynagrodzenia za prowadzenie sprawy w postępowaniu przed sądem polubownym było nieprawidłowe. Wadliwość dotyczyła jednak, w ocenie Sądu, uwzględnionej części żądania, której powódka nie objęła zaskarżeniem.

Powódka wniosła skargę kasacyjną od powyższego wyroku. Oparła ją na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c.

Zarzuty dotyczące naruszenia prawa materialnego obejmowały: niewłaściwe zastosowanie art. 735 § 2 k.c. w sytuacji, gdy powódka wykazała należne jej wynagrodzenie oraz potraktowanie stawek wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu jako wynagrodzenia odpowiadającego wykonanej przez powódkę pracy; niewłaściwe zastosowanie § 6 pkt 5 i 7 oraz § 11 pkt 8 tego rozporządzenia, które nie znajdowały zastosowania w sprawie; oraz niezastosowania art. 5 k.c. skutkujące udzieleniem ochrony prawnej sprzecznym z zasadami współżycia społecznego zachowaniom pozwanego.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie art. 385 k.p.c., poprzez oddalenie apelacji, mimo przyznania przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu, że podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 735 § 2 k.c. jest zasadny oraz uchybienie art. 328 § 2 k.p.c. z zw. z art. 391 § 1 k.p.c., polegające na rażąco wadliwym uzasadnieniu wyroku, z którego nie wynika dlaczego Sąd Apelacyjny uznał stawki wynikające z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej

z urzędu za odpowiednie do określenia wynagrodzenia odpowiadającego pracy powódki.

W konkluzji skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, a poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego z dnia 26 czerwca 2009 r. w części, w jakiej został on zaskarżony apelacją oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania; ewentualnie o uchylenie tego wyroku w całości i jego zmianę poprzez uwzględnienie apelacji strony powodowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesione przez powódkę zarzuty naruszenia przepisów postępowania nie są uzasadnione. Wbrew stanowisku skarżącej, Sąd drugiej instancji bynajmniej nie stwierdził w uzasadnieniu, że zarzut apelacyjny naruszenia art. 735 § 2 k.c. był uzasadnione w stosunku do zaskarżonej części wyroku. Z jego wywodów wynika, że uznał, iż zarzut ten byłby trafny jedynie w odniesieniu do uwzględnionej części roszczenia, co do której wyrok się uprawomocnił, natomiast nie potraktował go jako przekonującej podstawy umożliwiającej podważenie orzeczenia w części, w której zostało zaskarżone. Tym samym nie zachodzą wskazane przez powódkę przesłanki mające świadczyć o naruszeniu art. 385 k.p.c.

Również zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. odnoszący się do przeprowadzonej przez Sąd drugiej instancji kontroli prawidłowości oceny dowodów i ustalenia faktów przez Sąd pierwszej instancji, nie przekonuje. W uzasadnieniu Sądu odwoławczego szczegółowo omówione zostały kryteria, według których badał podstawy i treść ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego, oparte na rozważeniu argumentów skarżącej i motywów, jakimi kierował się Sąd pierwszej instancji. Natomiast próba podważenia poprzez postawienie powyższego zarzutu wyników przeprowadzonej oceny i wynikających z niej ustaleń stanowi naruszenie art. 398³ § 3 k.p.c.

W konsekwencji zarzuty materialnoprawne muszą być rozważone w oparciu o ustalony stan faktyczny, zgodnie z którym w umowie między stronami nie zostało określone wynagrodzenie za świadczoną pozwanej pomoc prawną. W konsekwencji nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 735 § 2 k.c. poprzez zastosowanie tego przepisu jako podstawy ustalenia wynagrodzenia

w oparciu o inne kryteria niż wysokość tego wynagrodzenia uzgodniona przez strony.

W orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że umowa o świadczenie pomocy prawnej, obejmująca także zastępstwo strony przed sądem, przewidziana w art. 16 ust 1 i art. 25 ust. 1 w zw. z art. 37 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (jedn. tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188 ze zm.) oraz w § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu należy do umów o świadczenie, do których – na podstawie odesłania zawartego w art. 750 k.c. – w zakresie nieuregulowanym w przepisach powołanej ustawy stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 1216/00, OSNC 2003/4/58 i z dnia 5 czerwca 2007 r., I CSK 86/07, nie publ. poza bazą Lex nr 453747). Zasadą wynikającą z art. 16 ust. 1 ustawy o adwokaturze jest ustalenie opłaty za czynności adwokackie w umowie z klientem. Jeżeli jednak wysokość opłaty nie zostanie określona, rozwiązania poszukiwać należy w przepisach o umowie zlecenia. Artykuł 735 § 2 k.c. przewiduje, że w przypadku, kiedy nie ma obowiązującej taryfy i strony nie umówiły się o wysokość wynagrodzenia, przyjmującemu zlecenie należy się wynagrodzenie odpowiadające wykonanej pracy. Sąd Apelacyjny – akceptując jako prawidłowe rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego – podzielił pogląd, że wynagrodzenie za świadczenie pomocy prawnej polegającej na prowadzeniu postępowań przez sądami powszechnymi określone zostało w taryfie, którą stanowi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. Nie jest to jednak pogląd słuszny, ponieważ powołane rozporządzenie, wydane na podstawie m.in. ustawowego upoważnienia zawartego w art. 16 ust 2 i 3 prawa o adwokaturze wyznacza – poza wysokością opłat za czynności adwokackie przed organami wymiaru sprawiedliwości, stanowiących podstawę zasądzenia przez sądy kosztów zastępstwa prawnego i kosztów adwokackich – jedynie stawki minimalne za czynności adwokackie i wskazuje ogólne kryteria do określenia wynagrodzenia przed organami wymiaru sprawiedliwości. Stawki przewidziane w rozporządzeniu limitują więc dolną granicę wynagrodzenia należnego za prowadzenie spraw przed organami

wymiaru sprawiedliwości. Tymczasem Sądy obydwu instancji potraktowały stawki minimalne jako sztywne. Przy czym uznały je za wynagrodzenie brutto, a nie netto, co spowodowało, jak słusznie wskazuje skarżący, że nie uwzględniły należnego podatku od towarów i usług. Wyjaśnienia źródeł przyjętej wykładni, podobnie jak przyczyn odmowy zasądzenia na rzecz powódki zwrotu poniesionych wydatków, brak w uzasadnieniu. W tym więc zakresie zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. uznać należy za uzasadniony.

Materialnoprawne zarzuty skarżącej skupiły się na podważaniu możliwości potraktowania stawek przewidzianych w rozporządzeniu z 28 września 2002 r. jako podstawy do ustalenia wynagrodzenia odpowiadającego wykonanej przez nią pracy. Jej zdaniem wynagrodzenie powinno być bowiem określone według standardów rynkowych, którym przyjęte stawki nie odpowiadają. Podniesione argumenty abstrahują jednak od wiążących ustaleń faktycznych, wśród których brak okoliczności pozwalających na określenie standardów, które byłyby powszechnie uznawane i stosowane. Istnienie i wysokość zwyczajowo akceptowanych stawek nie była przedmiotem dowodzenia przez stronę powodową, a jednocześnie nie ma charakteru wiedzy notoryjnej ani też nie stanowi faktu znanego sądowi z urzędu, wobec czego skarżąca nie może skutecznie podnosić, że uchybieniem art. 735 § 2 k.c. było pominięcie w rozważaniach tak pojmowanych standardów. W konsekwencji co do zasady nie można także uznać za uchybienie potraktowania przez Sądobydwu instancji za podstawę ustaleń stawek przewidzianych w rozporządzeniu z dnia 28 września 2002 r. Akt ten określa stawki minimalne opłat adwokackich za czynności adwokackie podejmowane przed organami wymiaru sprawiedliwości, dotyczy więc wprost materii stanowiącej przedmiot sporu, jeśli chodzi o prowadzenie przez powódkę spraw z powództwa Erdala Tezcan i wykonywanie czynności w sprawie ze skargi na czynności komornika. Natomiast jeśli chodzi o postępowanie przed sądem polubownym, to wprawdzie nie jest to organ wymiaru sprawiedliwości w rozumieniu art. 175 ust. 1 Konstytucji, jednakże – jako alternatywny sposób rozstrzygania sporów – pełni on funkcjonalnie, z woli stron, analogiczną rolę, zastępując i wyłączając od rozpoznania określonej sprawy sąd powszechny (art. 1165 § 1 k.p.c.). Nie jest zatem błędem odpowiednie odniesienie do czynności podejmowanych przed takim sądem reguł

określonych w rozporządzeniu dotyczącym opłat za czynności adwokackie w postępowaniu przed organami wymiaru sprawiedliwości. Rozporządzenie w zakresie stosunków między stroną a jej pełnomocnikiem, określa nie tylko stawki minimalne opłat, lecz zawiera także wskazówki umożliwiające wyznaczenie odpowiedniego wynagrodzenia w oparciu o kryteria wskazywane przez powódkę - a zatem przy uwzględnieniu stopnia komplikacji prowadzonych spraw, rzutującego na konieczny nakład pracy i ich wagi gospodarczej wynikającej z wartości przedmiotu sporu. Kryteria te ujęte zostały w § 3 ust. 1 rozporządzenia. Sąd Apelacyjny jednak zupełnie pominął je w swoich rozważaniach.

Te uchybienia powodują, że konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Nieuzasadniony okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 5 k.c., które – jak wynika z uzasadnienia – miałyby polegać na przyznaniu nieuzasadnionej ochrony pozwanemu, który nadużył zaufania powoda. Zarzut ten odrywa się od okoliczności faktycznych, stanowiących bazę rozważań. Powódka opiera się bowiem na założeniu, że strony łączyła umowa ustalająca wynagrodzenie na poziomie odpowiadającym żądaniu pozwu. Z ustaleń wynika jednak, że wynagrodzenie (opłata) nie zostało określone, co otwiera konieczność oznaczenia go w drodze orzeczenia sądowego i gwarantuje stronom kontrolę prawidłowości jego oszacowania. Samo kwestionowanie przez stronę kierowanych przeciwko niej roszczeń i wymuszenie dochodzenia ich na drodze sądowej nie może być uznane za nadużycie prawa podmiotowego.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 i art. 108 § 2 k.p.c.